Державний вищий навчальний заклад
«Ужгородський національний університет» (Україна)
Мюнхенський університет Людвіга Максиміліана (Німеччина)

ТОЛЕРАНТНІСТЬ НА КОРДОНАХ ЄВРОПИ: ВИМІР ДЛЯ УКРАЇНИ

Матеріали міжнародної науково-практичної конференції

Ужгород – 2019

УДК 327 (4+477) (1-04) (063)
ББК Ф4 (4), ОлО
Т 52

Толерантність на кордонах Європи: вимір для України. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції ; [Упоряд.: І. Вегеш, М.Колодій; Відп. за вип.: М. Вегеш] : Ужгород, ФОП Наумченко Н.В., 2019. – 144 с.

У виданні подано матеріали доповідей міжнародної науково-практичної конференції «Толерантність на кордонах Європи: вимір для України», що представляють результати обміну досвідом між Німеччиною та Україною щодо впровадження в освітню сферу інноваційних проектів, спрямованих на формування політичної, етнічної і конфесійної толерантності, навичок успішної міжкультурної комунікації та попередження конфліктів.

Тематика доповідей об'єднана у чотири розділи і розкриває питання теоретичних підходів до вивчення толерантності, особливостей міждисциплінарних досліджень феномену толерантності, специфіки міжкультурного, міжрелігійного, міжетнічного діалогів та практик проектування простору толерантності в Україні.

Видання здійснено у межах проекту «Толерантність на кордонах Європи: вимір для України», у співпраці з Мюнхенським університетом Людвіга Максиміліана (LMU), за фінансової підтримки Міністерства закордонних справ Німеччини. Керівник проекту – проф. Маркус Фогт.

Упорядники:
Ігор Вегеш та Маріанна Колодій

Відповідальний за випуск:
Микола Вегеш

Рекомендовано до друку Вченою радою
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
(Протокол № 4, від 21 березня 2019 року).

© ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (Україна)
© Мюнхенський університет Людвіга Максиміліана (Німеччина)

Шановні друзі!

Від імені команди міжнародного проекту «Толерантність на кордонах Європи: вимір для України», що став можливим за підтримки Міністерства закордонних справ Німеччини (АА), висловлюємо щиру подяку німецьким партнерам і, зокрема, нашому багаторічному партнеру проф. Маркусу Фогту з Мюнхенського університету Людовіка Максиміліана (LMU).

Історія співпраці з проф. Маркусом Фогтом розпочалася ще у 2001 році у межах низки проектів екологічної та громадської міжнародної співпраці за підтримки Німецького союзу охорони природи (NABU), Ради єпископських конференцій Європи (CCEE), акції солідарності німецьких католиків «Реновабіс», Німецького федерального екологічного фонду (DBU), Федеральної агенції з охорони природи (BfN).

Проект «Толерантність на кордонах Європи: вимір для України» виник як продовження співпраці та реалізації ряду проектів з Мюнхенським університетом Людвіга Максиміліана (LMU), де природоохоронне спрямування з залученням церкви і НУО, науковців та практиків, торкалося вже проблем сталого розвитку та розвитку громадянського суспільства, не тільки в Україні, але й в пострадянських країнах. Хочемо зазначити, що такі проекти ставали можливими не тільки завдяки донорам та грантам, але й дякуючи активній позиції, а іноді і особистим заощадженням проф. М.Фогта.

І цілком логічно, що з проблематики громадського розвитку та співпраці, тема даного проекту постала як одна з рефлексій, у нашому експертному товаристві на російську агресію 2014 року. Починаючи з подій окупації Криму та війни на Сході країни для нас гостро постало питання визначення простору толерантності і його меж, а відтак – і проблема обґрунтування прикладного концепту толерантності, оскільки в трансформаційних умовах Східної Європи ризики гібридних конфліктів почали набувати загрозливих форм. Дискусія за участі експертів Ужгородського національного університету та Міжрелігійного громадського природоохоронного форуму Східної Європи (IRCEF) стартувала ще в Німеччині, а підготовка проектної концепції розпочалася з обговорення на профільних комісіях Мукачівської греко-католицької єпархії і Мукачівської дієцезії Римо-Католицької Церкви завдяки позиціям єпископів Мілана Шашіка і Майнека Антала. Свою підтримку проектній ідеї висловила Ужгородська міська рада в особі п.Богдана Андріїва і Закарпатська обласна рада в особі п.Михайла Рівіса, а до обговорення проблематики долучилися вчені експертної мережі IRCEF з різних регіонів України та країн Східного Партнерства. Закарпаття стало чудовим майданчиком для фахового і практичного дослідження проблем та можливостей толерантності та громадської згуртованості.

Закарпаття (або регіон Верхнього Потисся) завжди вирізнялося своїм простором порозуміння, сформованим протягом століть мирним співіснуванням напрочуд різних націй та культур зі своїми специфічними віросповіданнями і уподобаннями, своїм світоглядом. І першочерговим завданням, як нам здавалося на початку, мало стати дослідження власне закарпатського простору

толерантності і мультиплікація його досягнень в регіони конфлікту на Сході нашої держави. Німецькі партнери запропонували дослідити толерантність більш глибоко, у її теологічній і філософській основі, яка є цінністю, що дозволяє досягти та підтримувати мир і яку виробило людство у історичному досвіді конфліктів, революцій та воєн.

Однак, в сучасному мінливому світі такого визначення толерантності вже недостатньо, перед обличчям нових викликів. Поширення гібридних воєн та їх, ще більш небезпечних інформаційних аналогів, зіткнення в глобальному світі різних культур, цивілізацій, стилів життя; проблеми мігрантів, біженців, конфлікти ідентичностей в нових медіа – все це змушує переосмислити толерантність ще й як активну стратегію подолання нових складних протиріч глобального світу, мету досягнення порозуміння між різними соціальними групами, потребу забезпечення не просто співіснування, але й активної взаємодії для спільного соціального блага. У такому розумінні толерантність перетворюється на стратегію співпраці та згуртування різних груп навколо спільних цінностей. Одночасно це стратегія подолання розбіжностей, що виникають у суспільстві.

Україна означена сьогодні бурхливими трансформаційними процесами: важке народження нової політичної нації завдяки Майдану та вивільнення від імперського впливу; становлення в країні громадянського суспільства; трагедія гібридної культурної, інформаційної та військової експансії Росії. Все це породжує проблеми самоусвідомлення різних соціальних груп українського суспільства та подолання недовіри між ними, властивої для пострадянських суспільств. Разом з цим ці проблеми поступово вирішуються на прикладах благодійницької, волонтерської та громадської співпраці характерної для України в останні роки.

Все це робить нашу країну ідеальним "майданчиком" для переосмислення феномену толерантності та узагальнення набутого досвіду і для об'єднаної Європи, яка переживає в чомусь подібні проблеми. Тому кафедра політології і державного управління Ужгородського національного університету, Інститут еколого-релігійних студій, мережа партнерських організацій IRCEF, у співпраці з Мюнхенським університетом Людвіга Максиміліана (LMU), Католицьким центром соціальних наук (KSZ), фондом Конрада Аденауера (KAS) та за фінансової підтримки Міністерства закордонних справ Німеччини презентували суспільству перші результати академічної співпраці в межах проекту "Толерантність на кордонах Європи: вимір для України".

Дане видання розкриває складність та багатоманітність феномену толерантності. Це – результат міждисциплінарної співпраці представниць та представників різних соціогуманітарних наук. Одночасно, це поєднання академічного, експертного, богословського та прикладного, громадянського погляду на процеси толерантності в Європі та Україні. І, нарешті, це – досвід, в першу чергу, німецьких фахівців, для яких українські реалії, безумовно стають інформативним матеріалом для становлення нової концепції активної толерантності, яка породжує і взаємодію, і згуртованість навколо спільних цінностей. Значну роль в цих умовах відіграє громадянське суспільство здатне

забезпечити баланс між різними інтересами, врівноважуючи їх реалізацією в суспільній взаємодії.

Міжрелігійний та громадський природоохоронний форум Східної Європи (IRCEF), що разом з одним із своїх засновників – Інститутом еколого-релігійних студій мають честь бути частиною команди цього проекту в Україні, поставили собі за мету об'єднати різні релігії та конфесії, громадські організації та рухи, місцеві спільноти та громади для захисту природи та усвідомлення відповідальності за Боже Творіння на пострадянському просторі. З досвіду реалізації багатьох проектів ми зрозуміли, що й самі втілюємо подібну модель толерантності, де взаємодія вчених-екологів, експертів та практиків, представників природоохоронних НУО та громадських рухів, лідерів церков, священства та вірян – реалізує на практиці екологічні цінності у досягненні спільної мети відновлення природи та зміцнення відповідальності за Творіння. Одночасно вони створюють необхідний простір толерантності в його найвизначніших характеристиках. Безумовно, сфера збереження довкілля є не єдиним прикладом таких цінностей. Серед них можуть бути цінності колективної безпеки, глобального та сталого розвитку, подолання бідності, соціальної справедливості, демократії та ін. Але найголовнішою потребою є вироблення стратегії забезпечення можливостей для діалогу, віднайдення спільної мови для порозуміння на базі загальнолюдських цінностей.

З повагою,

Олександр Бокотей, *директор Інституту еколого-релігійних студій, секретар Міжрелігійного та громадського природоохоронного форуму Східної Європи (IRCEF)*

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА

Вегеш М. Значення толерантності у сучасному світі та виклики для України …….. 8

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ У СУЧАСНІЙ НАУЦІ

Фогт М. Толерантність як ключ до формування миру в суспільстві ……..... 9

Кюпперс А. Толерантність як необхідна умова демократії..... 18

Вегеш І. Еволюція концепту толерантності у світовій науковій думці 21

Лепський М. Миротворення vs конфліктологія конфігурація світогляду толерантності …… 24

Петренко-Лисак А. Простір транзитивної толерантності ……..… 27

Губань Р. Декларація принципів толерантності і проблеми її імплементації 30

Додонов Р. Толерантність як чинник подолання схизмогенетичних тенденцій в Україні …….. 34

Кальцева С., Мірошниченко Г. Толерантність як принцип функціонування політичних традицій..... 38

РОЗДІЛ 2. ПРОЕКТУВАННЯ ПРОСТОРУ ТОЛЕРАНТНОСТІ: ПРАКТИКИ ВЗАЄМОДІЇ

Марутян Р. Межі толерантності у дискурсі війни..... 41

Архіпов В. Толерантність як фактор стримування та протидії в умовах гібридної війни…….. 45

Шаферс Л. Роль ЗМІ в толерантному суспільстві ……..……..….. 49

Чупрій Л. Гібридна інформація як бар'єр толерантності ……..…….. 53

Сорока Ю. Толерантність та мова ворожнечі …….. 58

Суська О. Міжкультурна взаємодія в інформаційному просторі у вимірах толерантності……. 60

Васютинський В. Толерантність у контексті порозуміння українців щодо Донбасу ……..…… 64

Антонюк Л. Особливості вивчення толерантності внутрішньо переміщених осіб ……. 68

Мотузенко Б. Специфіка експертних досліджень у вивченні толерантності 71

Martinkovič M. State and political aspects of education in the context of the creation of civil society …….. 74

Остапець Ю. Вибори як чинник толерантності/інтолерантності у перехідних суспільствах (на прикладі електоральних процесів в Україні) … 77

РОЗДІЛ 3. ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІЖКУЛЬТУРНОГО, МІЖЕТНІЧНОГО ТА МІЖРЕЛІГІЙНОГО ДІАЛОГІВ

Justenhoven H.-G. The Autonomy of the Individual and the Struggle in Ukraine ……... 85

Настояща К. Ціннісні дискурси сучасної України: між традицією і глобалізацією ……... 91
Мартинюк Е., Никитченко О. Толерантність як конвергентний процес сучасного релігійного життя: український контекст ……..….. 95
Хрипко С. Толерантність як стрижень духовно-релігійних виявів української ментальності …… 99
Шепетяк О. Другий Ватиканський Собор як виразник доктрини толерантності Католицької Церкви …… 103
Буркало В. Світоглядна установка на мир як основа толерантності..... 106
Майор О. ФРН: новий вимір толерантності..... 112
Шафраньош О. Досвід та практика толерантності в контркультурі у США в 50-70-х роках ХХ століття …… 115
Зан М. Досвід впровадження інтеґрованої сертифікатної програми «Ромські студії в УжНУ» …… 118

РОЗДІЛ 4. МІЖДИСЦИПЛІНАРНЕ ВИВЧЕННЯ ФЕНОМЕНУ ТОЛЕРАНТНОСТІ

Максименко С., Карамушка Л., Терещенко К. Толерантність педагогічних працівників: зв’язок з типами та силою організаційної культури закладів освіти ……. 123
Терещенко К. Організаційно-професійні чинники розвитку толерантності педагогічних праівників ……..…… 126
Жовтянська В. Вплив соціальних норм на толерантність особистості …… 129
Колодій М. Методи та методики дослідження толерантності 134
Ткалич М. Психологічні методи формування толерантності у гендерній взаємодії …… 137
Діденко М. Методи та прийоми розвитку толерантності фахівців психологічної та соціальної сфери до представників ЛГБТ-спільноти …….. 140

Межі толерантності у дискурсі російсько-української війни повинні бути інституціоналізовані у державі за допомогою організаційних та правових механізмів.

2 жовтня 2018 року Комітет ВР з питань свободи слова і інформаційної політики підтримав на закритому позачерговому засіданні законопроект (рег.№9068)" «Про телебачення і радіомовлення» що передбачає штрафи для ЗМІ за публікації фейкових новин і заперечення російської агресії [2]. Зміст законопроект є результатом аналізу європейського досвіду та правових стандартів, за якими функціонує інформаційна сфера європейських країн. Він дасть можливість штрафувати ЗМІ за свідоме транслювання висловів, які сприяють розпалюванню міжнаціональної та громадянської ворожнечі всередині країни. Можливість штрафувати національні телеканали буде надаватися національному регулятору з питань теле- і радіомовлення. Цей закон не буде давати можливість відбирати ліцензію на теле- і радіомовлення, але буде давати можливості:

- для дискусії щодо того які вислови, які новини, яка інформація розпалює ворожнечу,
- штрафувати тих мовників, метою яких є розпалювання міжнаціональної ворожнечі.

1. Aquinas Thomas. Summa Theologiae. – Secunda secundae. – Qu. 10. – art. 11
2. Комітет Ради схвалив законопроект, який дозволить штрафувати ЗМІ через заперечення агресії Росії. – [Електроний ресур]. – Режим доступу: https://hromadske.ua/posts/komitet-rady-skhvalyv-zakonoproekt-iakyi-dozvolyt-shtrafuvaty-zmi-cherez-zaperechennia-ahresii-rosii
3. Марутян Р. Перемога чи мир? смисловий вимір російсько-української війни. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://matrix-info.com/2018/03/15/peremoga-chy-myr-smyslovyj-vymir-rosijsko-ukrayinskoyi-vijny/
4. Яворська Г.М. Гібридна війна як дискурсивний конструкт / Г. М. Яворська // Стратегічні пріоритети. Серія : Політика. – 2016. – № 4. – С. 41-48. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sppol_2016_4_7

Валерій Архіпов,
кандидат політичних наук, доцент кафедри політології і правознавства
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (Україна)

ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК ФАКТОР СТРИМУВАННЯ ТА ПРОТИДІЇ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Президент Литви Д. Грибаускайте у 2014 році зазначила, що: «Якщо терористичну державу, яка веде відкриту агресію проти свого сусіда, не зупинити, вона поширеться на Європу і далі».[1]

Толерантність політичної еліти та пересічних громадян європейських держав та їхніх сусідів є запорукою мирного життя та співпраці.

Професор політології Ворикського університету Ендрю Рив визначає толерантність – як готовність не втручатись в погляди, настрої та дії, не зважаючи на брак симпатії до них або неприязнь до них. Кажуть, що вартість толерантності полягає у бракові втручань, незважаючи на початкову реакцію неприязні, навіть коли змога втрутитись (чи сила, достатня для втручання) цілком реальна.

Оскільки «втручання» – невизначений термін, що може охоплювати як висування переконливих аргументів, так і юридичний примус, межі толерантності неминуче розмиті. Запитання про межі толерантності можна сформулювати так: якою мірою толерантність має поширюватись на нетолерантних? Якою мірою демократична держава повинна дозволяти діяльність антидемократичних політичних організацій [2, с.692]?

На теперішній час, в умовах російської агресії проблеми толерантності для українського суспільства стали досить актуальними. Українська політична еліта юридично визнала окупацію Кримського півострову, але – досить довго не визнає окупацію частини Донецької та Луганської областей. Чи можна назвати цей факт проявом толерантності? Гадаю що ні. Тому що, військове, ідеологічне та інше втручання з боку однієї держави відносно іншої є прямим порушенням суверенітету, а не тільки проявом кримінального та політичного тероризму. Явні речі треба називати своїми іменами та застосовувати адекватні дії.

Зовсім інша реакція пересічних громадян. Вони стали на захист своєї землі та держави згуртувавшись в Добробати або ставши волонтерами допомагають військовим. Активну позицію з початку війни зайняли регіональні, загальнонаціональні громадські та міжнародні організації.

Військові дії спричинили масову внутрішню міграцію. В наслідок чого, в Україні станом на 3 вересня 2018 року на обліку перебувають 1 мільйон 519 тисяч 132 внутрішньо переміщені особи із Донбасу та Криму.[3]

За даними, оприлюдненими у звіті Norvegian Refugee Council з внутрішнього переміщення за 2016 рік, Україна знаходиться на четвертому місці за кількістю ВПО у світі після Ємену, Сирії та Іраку. [4]

Проблеми цих громадян є внутрішньою проблемою України і її держава вирішує як може. Нажаль зараз ефективною цю діяльність назвати досить трудно.

Дійсно, багато людей виїхало з окупованої території, а ті хто залишилися продовжують бути громадянами України. При цьому є такі що бажають але за різних обставин не можуть виїхати.

Офіційних даних мною не знайдено відносно кількості громадян, які з початку війни покинули окуповану територію, а потім в силу різних причин (в тому числі не знайшовши житла та роботи) вимушені були повернутися на своє постійне місце проживання. На яке ставлення вони заслуговують? Гадаю, що на розуміння та терпимість.

В цьому випадку, на мою думку, межі толерантності мають розширятися, тому, що фактичне перебування на окупованій території автоматично не означає негативне ставлення до України, прихильності або підтримки так званих ЛНР та ДНР.

У словниковому запасі наших старших поколінь, значилися слова «терпимість» та «миролюбність» (які виражали здатність не проявляти негативних реакцій) що обумовлені історичними реаліями. Саме ці слова для багатьох людей зараз є синонімами толерантності.

Якщо професійно, на державному рівні не займатися цими проблемами зараз, то процес реінтеграції населення що перебуває в Криму, на окупованій території Донбасу та внутрішньо переміщених осіб буде неефективним та

затягнеться на невизначений термін. А вказані території України будуть ще довго залишатися вибухонебезпечними і нестабільними. Вже сьогодні як на побутовому, так і на офіційному рівні треба підтримувати, а при необхідності формувати толерантне ставлення до вказаних категорій громадян.

Ще одне питання яке стає все більш актуальним та дискутується в суспільстві – це амністія для тих хто за різних обставин співпрацює або співпрацював з ДНР та ЛНР, або безпосередньо приймав участь у військових діях проти України. Зрозуміло, що амністія потрібна, але при цьому які межі толерантності мають бути і хто їх встановить?

З початку російської воєнної агресії проти України виникає проблема взаємодії населення з військовим.

На прикладі Луганській області, можна навести багато випадків коли місцеві жителі допомагають військовим продуктами харчування, теплими речами та іншим. А військові у свою чергу, надають допомогу цивільним.

Особливо така практика була корисною в 2014 році. Коли не було можливості, з різних причин, налагодити безперебійне постачання ліків та предметів першої необхідності населенню та тим хто перебував у спеціальних медичних та соціальних закладах що не були евакуйовані з зони бойових дій. Така співпраця була характерна для селищ Кремінського району, Ніжнє Теплого Станічно-Луганського району, Новоайдара та інших населених пунктів Луганської області. В випадку, коли взаємодопомога та співпраця стає правилом, військові та цивільні громадяни України поважають і розуміють один одного. Відносини базуються на довірі та повазі.

Зовсім інша картина, коли військові розміщують свою техніку, проводять фортифікаційні роботи біля осель в яких мешкають люди, на городах які обробляються. А те що на них виростає часто є головним продуктом харчування для місцевих жителів. Значна кількість населення сприймала такі дії негативно, тому що відчували не захист, а пряму загрозу своєму життю та майну яке залишилося, оскільки розуміли, що «там де військові – там війна». Скоріше за все, такі ситуації виникають тому, що не всі місцеві могли чи можуть змінити своє проживання. Не завжди можливе погодження дій військових з місцевими органами влади та громадами.

Конституція України статтею 17 наголошує на тому що: «Захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу. Оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканості покладаються на Збройні Сили України». [5]

Ми бачимо, що дійсно, захист суверенітету і цілісності України є справою не тільки військових, а і пересічних громадян. Кожен воює на своєму фронті. Тим самим реалізується фундаментальне право – це право на життя.

Позитивний досвід що склався, свідчить про те що необхідно проводити більше роз’яснювальної роботи не тільки серед місцевого населення, а і в середовищі військових. Цю функцію на себе можуть взяти, офіцери збройних сил, волонтери з відповідною освітою та підготовкою, науковці, представники органів

влади та інші фахівці. Військові повинні бути обізнаними у питаннях Гуманітарного права.

Є потреба в більш тісному і регулярному спілкуванні, з різних приводів, між цивільним населенням та військовими. Це можуть бути спортивні, культурні та інші заходи. Необхідно щоб регулярними стали зустрічі військового керівництва з представниками місцевих громад. Засоби масової інформації повинні більше висвітлювати подібні заходи та сприяти формуванню позитивного іміджу Збройних Сил України.

Загальнонаціональне дослідження що проведено Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучера спільно з соціологічною службою Центру Розумкова у грудні 2017 року в усіх регіонах України за винятком Криму та окупованих територій Луганської та Донецької областей, невипадково, вказує на те, що серед соціальних інституцій найкращій баланс довіри (перевагу довіри над недовірою) мають волонтерські організації (+37%), Збройні Сили України (+37%), Церква (+25%), громадські організації (+4%). Натомість решта інституцій, довіра до яких оцінювалася в опитуванні, мають негативний баланс довіри.[6]

«Еталони» меж толерантності в умовах війни необхідно розробляти та розповсюджувати вже зараз. Від того наскільки вони будуть справедливими юридично та зрозумілими фактично залежить можливість безкровного повернення не тільки окупованої території, але і окупованих людей.

На мою думку, у даному контексті, толерантність має формуватися на базі загально-державних цінностей, таких як: юридична належність до громадянства України, єдність прав та обов'язків громадян, однакова для всіх відповідальність перед законом, прагнення повернення окупованих територій, встановлення миру та інші.

Толерантність – це демократична цінність, тому, будучи «поблажливим, терпимим ставленням до чого-небудь (чого не схвалюєш)», а також «виміром вищого аксіологічного порядку», у деяких випадках може стати єдино можливим шляхом погашення, урегулювання конфліктних ситуацій або ж їхнього попередження. Толерантність жодним чином не може бути уподібнена терпінню, що найчастіше означає здатність особистості переносити фізичний або психологічний біль, що виникла унаслідок насильства вербального чи фізичного характеру. Толерантність включає не тільки повагу до інших і визнання рівності прав, але й відмову від примусового й гнітючого домінування. Вона породжена розбіжностями, розмаїтістю й протиріччями, поза якими потреба в толерантності була б невиправданою.[7]

В сучасних умовах розвитку постмодерна все більшу «популярність», серед держав в яких формуються або фактично встановлені авторитарні режими, досить часто у вирішенні геополітичних та внутрішніх проблем, набувають методи та засоби гібридної війн. Негативні наслідки таких дій з боку Росії, на теперішній час, відчуваємо на собі.

Завдання «гібридної війни» мають виконуватися за рахунок підриву військового та економічного потенціалу противника, інформаційно-психологічного тиску на нього, активної підтримки внутрішньої опозиції, партизанських і диверсійних методів.

Перевага в межах такої війни надається, як правило, трьом головним компонентам.

1. Традиційні військові засоби.
2. Квазімілітарна діяльність. Створення і підтримка незаконних збройних формувань, підтримка та радикалізація сепаратистських рухів та інше.
3. Операції немілітарного впливу, насамперед способом спеціальних інформаційних операцій та «активних заходів» (у тому числі економічний тиск, операції у кіберпросторі, дипломатія, маніпуляції інформаційним простором).[8]

На цьому фоні в політичному житті йдуть зміни класично-демократичних, ліберальних цінностей та принципів на інші. Цей процес складний та тривалий. Він ускладнюється ще тим, що держави які «заходять» у постмодерн мають різні політичні системи, рівні розвитку демократії та економічного добробуту.

На думку Володимира Горбуліна директора Національного інституту стратегічних досліджень, прояви «гібридних воєн», подобається нам чи ні, породжують формування нового «гібридного світу», або точніше, - «гібридного світоустрою». І ми також мусимо адекватно відреагувати на цей виклик, описати його не заперечуючи, але приймаючи реальність такою, яка вона є. Понад те, цей «гібридний світ», як і геополітичний світ, описаний Хакслі (антиутопія «Новий прекрасний світ»), має всі шанси стати антиутопичним. Точкою відліку для «нового прекрасного світу» стала агресія Росії проти України.(9)

Час покаже, чи знайдеться в такому «новому світоустрої» місце для толерантності, чи – «ні». Бажано, щоб знайшлося.

1. www.svoboda-news.com/arxiv/pdf/.../Svoboda-2015-14.pdf.
2. 2. Короткий оксфордський політичний словник / Пер. З англ.; За ред. І. Макліна, А. Макмілана. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2005.- 789 с.
3. https://24tv.ua/ukrayina_tag1114.
4. Contries with most new displacements associated with conflict and violence in 2015, Global Report on internal Displacement, Norwegian Refugee Council, 2016, p.106 http://www.internal-displacement.org/assets/publications/2016/2016-global-report-internal-displacemeent-IDMC.pdf.
5. https://www.president.gov.ua/documents/constitution.
6. https://dif.org.ua/article/reytingijfojseojoej8567547.
7. http://osvita.ua/school/method/technol/1117/.
8. https://dt.ua/columnists/gibridna-viyna-vse-tilki-pochinayetsya-203704_.htm
9. https://dt.ua/columnists/hitromudra-neviznachenist-novogo-svitoporyadku-217290_.html

Ларс Шаферс,
магістр теології Католицького центрального інституту
соціальних наук (Німеччина)

РОЛЬ ЗМІ В ТОЛЕРАНТНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Серед плюралістичних і ліберально-демократичних суспільств, де свобода думки, інформаційна свобода та свобода преси гарантуються конституційно, журналістика вже здавна вважається *“ключовою” професією*. Редакційна журналістика типу 20-го століття традиційно характеризується так званою